

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

**Циклова комісія соціально-гуманітарних дисциплін
та фізичної підготовки**

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Філософія»

обов'язкових компонент

**освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
272 Технічне обслуговування та ремонт повітряних суден і авіадвигунів**

за темою 10 – «Антропологія»

Вінниця 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від _30.08.2023 №_7_

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного
університету внутрішніх справ
Протокол від _28.08.2023 №__1_

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від _30.08.2023 №__7_

Розглянуто на засіданні циклової комісії соціально-гуманітарних,
філологічних дисциплін та фізичної підготовки, протокол від _28.08.2023
№_1_

Розробник: викладач циклової комісії соціально-гуманітарних, філологічних
дисциплін та фізичної підготовки, спеціаліст вищої категорії Хомяк О.В.

Рецензенти:

1. Викладач Кременчуцького національного університету
ім.М.Остроградського, к.пед.наук, доц., доцент кафедри психології,
педагогіки та філософії Сошенко С.М.
2. Викладач циклової комісії соціально-гуманітарних, філологічних
дисциплін та фізичної підготовки Кременчуцького льотного коледжу
ХНУВС, доктор філософії, викладач вищої категорії Кірюхіна М.В.

План лекції

1. *Філософська концепція людини.*
2. *Діяльність як основа буття людини. Взаємозв'язок природи та суспільства.*
3. *Вихідні цінності людського буття.*

Рекомендована література

Основна:

1. Киричок О. Б. Філософія: Навч. посібник для студентів ВНЗ. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010.- с.242-254.
2. Кривуля О. М. Філософія: Навчальний посібник.- Х.:ХНУ ім.. Каразіна, 2010. – С.490-506.
3. Петрушенко В.Л. Філософія [Текст]: Навчальний посібник (в 2-х частинах). - Львів.: Новий Світ-200, 2011. - С. 322-329.
4. Предмет і проблематика філософії. Навчальний посібник /За ред. М. А. Скринника і З.Е. Скринник. – Львів, 2001. – С. 30 – 32, 336 – 366.

Допоміжна:

1. Грищенко Н. В.Феномен самотності в житті сучасної людини //Вісник Харківського національного університету ім.. В. Н. Каразіна. - № 992. – Серія «Філософія. Філософські перипетії». Вип. 45 « Людина у ХХІ столітті: тенденції, засоби і перспективи змін». – Харків, 2012. – С.76-80.

1. Філософська концепція людини.

У широкому значенні філософська антропологія обіймає міркування про природу (сутність) людини, про критерії *людяності* в усіх сферах життя, про взаємозв'язок людини й світу, мікрокосм і макрокосм, про вселюдське та індивідуально-унікальне в людині, про людське призначення та можливості людського самоздійснення тощо.

Що я можу знати?

Як я маю діяти?

На що я можу сподіватися?

Ці три питання **Імануїл Кант** справедливо вважав засадними для людиноосягнення.

Пізнай самого себе. Це прагнення не полишає людину з перших кроків самоусвідомлення.

У давній китайській, індійській, давньогрецькій філософії людина розглядається як частка космосу – певного єдиного надчасового світопорядку, як мікрокосм («світ у малім») – відображення й символ Всесвіту, макрокосму.

Останній в свою чергу мислиться антропоморфно – як живий одухотворений організм.

Подібний погляд на людину філософія успадкувала з міфології.

Філософська антропологія в широкому розумінні обіймає різноманітні філософсько-людинознавчі пошуки.

Більш вузький зміст поняття, котре нас цікавить, стосується течії західноєвропейської філософії (переважно німецької).

Філософська концепція людини – це поняття суспільної істоти.

Ф.Енгельс писав: „Сутність людини не є абстракт, властивий окремому індивіду. В своїй дійсності вона є сукупністю всіх суспільних відносин”.

Людина так чи інакше вивчається всіма суспільними науками, але зрозуміти людину в цілому і на відміну від мистецтва в раціональному плані може тільки філософія.

Риси і характеристики людини формуються внаслідок включення людини в систему суспільних відносин, в процес трудової діяльності по мірі її участі в освоєнні та відтворенні суспільної культури.

Саме в цьому процесі людина історично відтворила себе як таку, якою вона є, і постійно відтворює себе, виховується як людина.

Історичний критерій, що дозволяє відрізнити людину, – це виробництво знарядь праці з допомогою знарядь праці.

За словами **К.Маркса**, „вся історія – це безперервна зміна людської природи”.

Незмінної природи людини не існує. Але її зміна здійснюється не сама по собі, а в діяльності самої ж людини.

Ф.Енгельс писав: „... Людина ... ось хто робить все. Історія – це не що інше, як діяльність людини.”

Соціальна людина – творець історії, творець свого предметного світу культури і в цьому розумінні – самої себе.

Багатство культури окремої людини завжди дорівнює багатству її зв'язків з іншими людьми та існує в цих зв'язках.

Саме тому людина цілком соціальна.

Як володар творчих здібностей, що склалися історично, як той, хто несе індивідуальну відповідальність за всі наслідки своїх вчинків, оцінок і за прийняття певних норм громадського життя, людина є особистість.

Особистість – це людина зі своїми соціально обумовленими та індивідуально вираженими якостями: інтелектуальними, емоційними, волевими.

З розумінням сутності людини як сукупності суспільних відносин витікає, що якості та властивості, які належать особистості, не можуть бути притаманними їй від народження, а визначаються історично даним устроєм суспільства, соціальним середовищем.

2. Діяльність як основа буття людини. Взаємозв'язок природи та суспільства.

Всі наші міркування про людину підводять до висновку, що основою буття людини постає діяльність як особливий, специфічний прояв людської активності. Людська діяльність має перетворювальний, а не пристосувальний характер. Людина, створюючи культуру, змінює природу.

Філософія історичного матеріалізму розглядає суспільство як результат розвитку природи. Разом з тим, між природою та суспільством існують глибокі відмінності.

„В природі діють одна на одну лише сліпі несвідомі сили, у взаємодії яких і проявляються загальні закономірності ... І навпаки, в історії суспільства діють люди, одаровані свідомістю ... Тут нічого не робиться без свідомого наміру, без бажаної мети. Але як не важлива ця відмінність, вона зовсім не заперечує того факту, що хода історії підпорядкована внутрішнім загальним законам.” (**Ф.Енгельс**).

Матеріалістичний погляд на суспільство дозволяє зрозуміти і механізм зв'язку між ним і природою. Цей механізм заключається в процесі праці.

В процесі праці люди не тільки створюють матеріальні цінності, але й формують самих себе як свідомих істот, які вміють мислити.

Природа виступає як „*об'єкт*” матеріальної виробничої діяльності, як її первинний предмет (лат. „*objectum*” – предмет).

Людина, яка відображує природу в своїй свідомості і ставить перед собою певні особисті та суспільні цілі, є *суб'єктом* цієї діяльності (лат. „*subjectum*” – підмет, активно діюча особа).

З одного боку, людина сама є продуктом природи. Природа – найважливіша з матеріальних умов її життя. Природні багатства, енергетичні ресурси, родючі ґрунти, наявність повітря, води, клімат і т.д. певним чином впливають на розвиток суспільства.

З іншого боку, людина в процесі праці видозмінює природу.

Ставлячи перед собою конкретні завдання і добиваючись їх здійснення, люди змінюють природу так, що остаточні результати їх діяльності часто бувають протилежними початковим цілям і намірам.

Саме це мав на увазі **Ф.Енгельс**, коли півтора століття тому говорив: „Однак не будемо занадто зваблюватися нашими перемогами над природою. За кожну таку перемогу вона нам мстить. Кожна з цих перемог має, щоправда, в першу чергу ті наслідки, на які ми розраховували, але в другу і третю чергу зовсім інші, непередбачені наслідки, які дуже часто знищують значення перших.”

Відомо, що тварини також впливають на оточуюче природне середовище. Однак вплив людини в сотні, а то й в тисячі разів сильніший.

Деякі філософи роблять висновок, що розвиток суспільства несумісний з розвитком і збереженням природи. Виник навіть особливий філософський напрямок – *алармізм* (англ. *alarm* – тривога), який стверджує, що розвиток суспільства приведе до остаточного знищення оточуючого середовища і, як наслідок, до загибелі самої людини. В різних країнах

вживають заходи, приймають спеціальні закони, які регулюють відносини суспільства з природою. Виникають суспільні рухи („Грін піс”, партії „зелених”), що борються за збереження оточуючого середовища.

Правильна, гармонійна взаємодія людини з природою, яка забезпечує прогресивний розвиток суспільства і разом з тим не приводить до руйнування природи, можлива тільки при умові перетворення самого суспільства.

3. Вихідні цінності людського буття.

В житті людини велике значення мають *ціннісні орієнтири*.

Поняття цінностей позначає не стани чи властивості речей самих по собі, а їх якісні прояви щодо людини. Цінність – це значущість чогось для людини.

Поняття цінностей у певному сенсі протистоїть поняттю знання.

Людина може знати, що певна річ нічого не варта в аспекті її предметних співвідношень, але для неї може бути надзвичайно цінною як спогад, родинна реліквія та ін. (Згадаймо, як Тарас Бульба загинув, не побажавши залишити ворогам своєї люльки).

Цінність постає як цілісний, інтегральний мотив діяльності та характеристика людських вчинків у тому сенсі, що вчинок вказує на те, що для певної людини постає її справжніми цінностями. З одного боку, це тому, що людина досить часто не може раціональними аргументами довести, чому певні речі (або стосунки) є для неї цінностями.

З іншого боку, реальні ситуації життя досить часто можуть виявити навіть несподівано для самої людини її справжні глибинні ціннісні орієнтації, які можуть не збігатися із свідомими уявленнями про них.

Хоча цінності мають індивідуалізований характер, до найголовніших людських цінностей можна впевнено віднести насамперед *найвищу цінність – саме людське життя*. Визнання життя людини найвищою цінністю постає вихідним принципом сучасного гуманізму.

Із такого визнання органічно випливає у значенні другої за важливістю цінності *право людини на вибір життєвого призначення*. Це означає, що перше право розпорядитися життям належить самій людині.

Наступною цінністю для людини є *свобода*. Під свободою загалом розуміють наявність у людини можливостей для максимального самовиявлення.

До людських цінностей відносять також *моральні* (добро, сумління, мужність), *естетичні* (краса, гармонія), *соціокультурні* та ін. цінності.